

BASISREADER KG:

BEELDEND

**Ontwikkelingen in de beeldende kunst in de 19de
eeuw.**

ROMANTIEK EN REALISME IN DE 19de EEUW

HOOFDSTUK: MAATSCHAPPIJ IN DE 18de en 19de eeuw: DRIE REVOLUTIES

De Romantiek kan beschouwd worden als een stroming die reageerde op de strenge rationaliteit van de Verlichting. In de periode tussen 1750 en 1850 waren er veel grote omwentelingen.

1: De Amerikaanse revolutie

Zo was er sprake van de Amerikaanse revolutie: op 4 juli 1776 nam het Amerikaanse Congres de Onafhankelijkheidsverklaring aan en daarmee vocht deze kolonie zich vrij van Engeland. Dit vormde een vroeg voorbeeld van de dekolonisatie die nog tot ver in de twintigste eeuw zou voortduren. Het tijdperk van de kolonisatie in Europa was in de 18de en 19de eeuw nog volop bezig. Toch was deze ontwikkeling in Amerika van groot belang omdat dit niet alleen een vrijvechten van een kolonie inhield, maar eveneens een voorbeeld werd van een moderne democratie. In het Europa van de 16de en 17de eeuw kwam dat niet veel voor (wel in Nederland in de 17de eeuw) en waren er vooral veel absolutistische vorsten.

2: De Franse revolutie

Een andere revolutie is de Franse revolutie van 14 juli 1789. De Bastille werd door het volk bestormd en zij eisten Liberté, Egalité en Fraternité. Lodewijk XVI en Marie-Antoinette regeerden als absolutistische vorsten. Zij vormden het zogeheten Ancien Régime en zij eisten veel geld van de burgers (belastingen) om zodoende hun luxueuze leven in Versailles te kunnen leiden. De burgers kwamen in opstand omdat zij het niet langer konden verdragen dat hun vorst zoveel geld opeiste; dat zij zo weinig rechten hadden (boeren werkten nog volgens het feodale stelsel) en dat het geld dat de vorst ontving voornamelijk aan overdreven luxe uitgegeven werd waar de burgers en boeren niet van mee konden genieten. Rond 1780 ontstond op deze manier bijna een bankroet voor de staat, waarop de koning probeerde nog meer belastinggeld te innen en toen was de maat vol. In een door de koning belegde bijeenkomst met de drie standen, werd op 5 mei in 1789 door de burgers geëist dat zij evenveel (politieke) rechten zouden krijgen als de adel. Dit werd inzet van een felle strijd, die ook via de kranten bij het volk bekend werd. Zo kon het grote volkse verzet ontstaan op 14 juli 1789 toen de Bastille bestormd werd. Kerk en staat werden in deze strijd eveneens gescheiden, en er ontstond een verklaring van de rechten van de mens en van de burger die veel lijkt op de Amerikaanse onafhankelijkheidsverklaring. De Franse grondwet werd aangepast en werd daarmee een van de eerste Europese geschreven constituties. Daarin werd het individu en zijn rechten centraal gesteld en burgers werden gelijk voor de wet. In plaats van behorend tot een van de standen, werd iedereen Fransman. Onze huidige democratie is gebouwd op deze idealen van de Franse Revolutie. Met de onthoofding van Lodewijk en Marie-Antoinette in 1793 leek het ancien regime tot het verleden te behoren. De idealen van vrijheid, gelijkheid en broederschap moesten nu volgens de Fransen in de rest van Europa ook doorgedreven worden. In 1794 moest de leider van de periode na de revolutie, Robespierre, zijn macht overdragen aan een militair – Napoleon Bonaparte – die een staatsgreep pleegde. Tussen 1799 en 1815 ontstond een militaire dictatuur geleid door de keizer (hij kroonde zichzelf in 1804 tot keizer) Napoleon. Napoleon draaide veel verworvenheden van de revolutie terug, de grondrechten werden door hem met voeten getreden en de invloed van de burgerij op de politiek werd wederom minimaal. Napoleon was in zijn hoogtijdagen heerser over nagenoeg het hele continent, behalve Rusland. De strijd tegen de Engelsen was niet voldoende om Napoleon te verdrijven, maar toen Napoleon het grote Rusland wilde innemen werd dat zijn ondergang. De keizer werd verbannen naar

Elba, zijn terugkeer naar Frankrijk eindigde in de nederlaag bij Waterloo. Voor een tweede keer werd hij verbannen, nu naar het eiland Sint Helena waar hij in 1821 stierf.

Het verlichtingsdenken van de Franse Revolutie was vooral gericht op politiek maatschappelijke verbeteringen zoals: Vrijheid, gelijkheid en burgerschap. Deze idealen uit de Verlichting zijn in onze eenentwintigste eeuwse maatschappij nog steeds belangrijke en inmiddels vrijwel universele maatschappen voor een moderne democratie. Een van de gevolgen van de ontwikkelingen in Frankrijk – met name door de strijd die men tegen Napoleon had moeten leveren – was dat er in Europa een toenemende tendens tot nationalisme ontstond. In de periode van de Romantiek wordt dit een belangrijk fenomeen, dat ook in de kunsten als invloed terug te vinden is.

3: Industriële revolutie

Toch waren er ook andere elementen aan de Verlichting: die waren meer gericht op rationalisme en natuurwetenschappelijke ontwikkelingen. In Engeland leidde deze ontwikkelingen tot de industriële revolutie: vanaf ca. 1750 kon met de komst van de stoommachine het industriële tijdperk zijn intrede doen. De wetenschap werd in deze periode zeer hoog gewaardeerd. Als gevolg van de wetenschappelijke en technische vindingen, zorgde deze industriële revolutie voor een ommekeer in de maatschappij: vanaf dan ontstond het kapitalistische systeem waarbij een paar rijke kapitalisten de macht (en het geld) in handen hadden en zij onderdrukten de massa (van zeer arme arbeiders).

De stoommachines gaven nieuwe mogelijkheden tot massaproductie van goederen, maar leidde eveneens tot nieuwe transportmogelijkheden (stoomtreinen, stoomschepen). Hierdoor konden de machinaal geproduceerde goederen naar de hele wereld getransporteerd worden. Een eerste aanzet tot globalisering is in feite hiermee ontstaan. Ook werd de wereld kleiner voor veel rijkere burgers: zij konden met stoomschepen overal naar toe. De ontwikkeling van het kapitalisme kreeg op deze manier vrij baan: de economische vrijheid, de industriële ontwikkelingen en de uitbreidingsmogelijkheden voor de handel zorgden hiervoor. Al met al leverde deze economische bloei slechts de happy few veel geld op, en daartegenover stond een grote groep arbeiders die onder erbarmelijke omstandigheden hun werk moesten uitvoeren. Dit leidde uiteindelijk tot een tegenreactie in de twintigste eeuw: het communisme en de ideeën van Marx en Engels.

Bron: Erfgoed van Eeuwen - Paul Schneider

HOOFDSTUK: BEELDENDE KUNSTEN in de 19de eeuw

4: Helder, strak, streng, rationeel: neoclassicisme

In de beeldende kunsten wordt deze periode tussen ca. 1750 en 1850 gekenmerkt door het neoclassicisme. Dit zie je zowel terug in de schilderkunst, waarbij met name Ingres en David de lijnvoering en de vorm van de tekening belangrijker vonden dan de kleur en de sfeer. Hun stijl van werken is erg precies en soms bijna fotografisch. De onderwerpen die zij afbeeldden zijn divers: zo schilderde Ingres veel portretten, maar hij liet zich ook inspireren door de schilderkunst uit de Renaissance (Odalisk). David schilderde vooral historische taferelen, en een van zijn beroemdste werken is het schilderij: de dood van Marat (de afgebeelde persoon koos radicaal partij voor het vol en maakte zich daarmee minder geliefd bij gematigde groepen. Hij werd vermoord toen hij in bad zat)

In de beeldhouwkunst is Canova een belangrijke vertegenwoordiger van het neoclassicisme. Hij maakt beelden die sterk geïnspireerd zijn door de beelden uit de klassieke oudheid. Zijn beelden zijn glad, gepolijst en vaak frivol van karakter. Een van zijn beroemdste beelden is Amor en Psyche.

In de architectuur ontstond eveneens een ontwikkeling van neoclassicisme: Etienne-Louis Boullée en Claude-Nicolas Ledoux wilden terugkeren tot de klassieke oudheid en dit streven leidde tot een nieuwe bouwkunst waarin de eenvoud en duidelijkheid van de vormen centraal stonden.

6: Romantiek – 19de eeuw: 1815 - 1870

Deze ontwikkelingen riepen tegenreacties op. E en tegenreactie was bijvoorbeeld dat er een sterke tendens tot conservatisme opkwam. De wetenschap en techniek gingen alsmat verder, maar maatschappelijk gezien kwam klasse in plaats van stand. Herstel van de orde van voor de Franse Revolutie, was een van de ideeën van de restauratiepolitiek. Orde, rust, status-quo, traditie en zekerheid werden belangrijk voor degenen die tot de nieuwe heersende klasse behoorden. Hierdoor ontstonden conflicten tussen degenen die behoudend waren en degenen die nieuwe wegen in wilden slaan.

In de kunst ontstond echter een andere ontwikkeling, die sterk gericht was op het individu: de kunstenaar sloeg de weg naar onafhankelijkheid in door zich te gaan richten op zijn eigen creativiteit; op de uniciteit van zijn eigen werk; op zijn verhouding tot de rest van de samenleving; over artistieke oprechtheid en integriteit; op het belang van expressiviteit en voorstelling; op de macht van de kunstenaar om verder te reiken dan logische denkprocessen en regionen te verkennen die buiten het bereik van het menselijk verstand liggen. Het verloop van de Franse Revolutie had laten zien dat een optimistisch geloof in het verstand en in de vooruitgang niet gerechtvaardigd waren. De romantiek in de kunst ontstond als gevolg van reeksen individuele reacties van kunstenaars op de situatie aan het begin van de 19de eeuw. De belangrijkste leidraad voor kunstenaars werd hun eigen innerlijke kompas. De kunstenaars uit de Romantiek wilden vooral hun eigen gevoelens uitdrukken; hun overtuigingen, hoop en vrees uitdrukken. De dichter Baudelaire merkte later op dat 'de romantiek niet nauwkeurig te situeren is in onderwerpkeuze of exacte waarheid, doch uitsluitend in een manier van voelen'. Door deze ontwikkelingen kon er nauwelijks sprake zijn van een eenduidige stijl: daarom zie je zoveel verschillende stijlen in de romantiek. (bron: Algemene kunstgeschiedenis – Honour & Fleming)

De Romantiek ontstond als eerste in de literatuur (Duitse schrijvers als Goethe, Schiller, Heine). In de literatuur is het individuele, het eigen beleven dus het eerste te zien. Er verschijnen boeken waarin de belangrijkste inspiratiebronnen zichtbaar worden:

- De ongerepte natuur
- Reizen naar exotische culturen
- De (eigen) geschiedenis/ het eigen verleden
- Onbereikbare liefde
- Persoonlijke religieuze belevingen
- Dromen en nachtmerries
- De Menselijke dramatiek, heldhaftigheid en emoties

7: Beeldend kunstenaars uit de 19de eeuw

In de beeldende kunst zie je deze inspiratiebronnen eveneens. Hieronder een reeks namen van kunstenaars uit de romantiek die toonaangevend zijn geweest.

Eugène Delacroix

Schilderde doorgaans heftige voorstellingen, met veel emotionele taferelen. Ook schilderde hij vaak exotische onderwerpen zoals hiernaast een schilderij met vrouwen in Algiers. In tegenstelling tot de schilders van het neoclassicisme, legde Delacroix juist niet de aandacht op vorm en lijn, maar op kleur en sfeer. Vincent van Gogh werd later geïnspireerd door het kleurgebruik van Delacroix.

Théodore Géricault

Het verhaal van het vlot van de Medusa is gebaseerd op een werkelijke situatie. Géricault heeft daaruit wel het meest dramatische moment gelicht: op het moment dat het vlot bijna vergaat en bijna alle opvarenden van de Medusa overleden zijn, ontdekken enkelen van de hoopvollen een schip aan de horizon. Dat is het schip dat deze overlevenden uiteindelijk gered heeft. Géricault schildert nauwkeurig, hij bestudeerde in een lijkenhuis hoe dat overledenen geschilderd moesten worden, maar hij maakt van de voorstelling wel een groots en meeslepend verhaal (met name ook door zijn compositieschema: van linksonder naar rechtsboven laat hij een verhaal van wanhoop naar hoop zien).

Francesco de Goya

Als er een schilder is die de angst voor oorlog, onderdrukking en geweld geschilderd heeft dan is het Goya. Goya werd als hofschilder bekend en schilderde daar opmerkelijke portretten van het koningshuis. Hij schilderde eveneens voorstellingen met gruwelijke verhalen. De fantasie speelde in zijn werk een grote rol, terwijl hij tegelijkertijd toch ook veel aandacht had voor realistische onderwerpen/elementen. Twijfel en wanhoop worden door Goya heel treffend in beeld gebracht.

Caspar David Friedrich

Deze schilder werd bekend door zijn meditatieve schilderijen, waarin het landschap a.h.w. de hoofdpersoon vormde. Hierin is de nieuwe beleving van het landschap (zoals deze in de Romantiek vaker voorkwam) heel goed te merken. De weidsheid van het landschap worden benadrukt en vaak komt er een wandelaar in voor die je alleen vanaf de rug ziet. De landschappen van Friedrich bevatten vaak ook mystieke elementen (gotische ruines en kruizen) en zorgen voor een mysterieuze, religieuze geladenheid.

William Blake

In Engeland woonde de mysticus, dichter en schilder Blake. Blake accepteerde een aantal belangrijke verworvenheden van de Verlichting (verdraagzaamheid en sociale rechtvaardigheid) maar hij vond dat de Verlichting wel voor innerlijke leegheid gezorgd had. Blake zag een belangrijke rol weggelegd voor de fantasie en de verbeelding. Ook zag hij een rol voor religie. Dit alles heeft geleid tot een persoonlijke mythologie die Blake in visionaire beelden uitgewerkt heeft.

John Constable

De Engelse schilder Constable schilderde landschappen en had daarbij erg veel aandacht voor het licht van het moment. In bepaalde opzichten was hij daarmee een voorloper van het impressionisme, want net zoals Monet later zou doen, richtte Constable zich erop om het licht van het moment van de dag zo precies mogelijk weer te geven.

William Turner

De Engelse schilder Turner werd beroemd vanwege zijn sferische landschappen. Deze zijn op het eerste gezicht niet meer dan vage verfstreken, maar bij nadere beschouwing bevatten zij talloze details waardoor de voorstelling groots en meeslepend wordt. Turner werd in zijn kleurgebruik geïnspireerd door Goethe's kleurenleer, waarbij complementaire contrasten (blauw – oranje) belangrijk waren. Zijn schilderijen vormen de beeldende vertalingen van de sfeer van de gedichten van de dichter Wordsworth. Turner met zijn impressies van landschappen zou later ook een inspiratiebron worden voor de impressionisten.

Dante Gabriel Rossetti en de pre-raphaelieten

In Engeland stichtte een groep kunstenaars de pre-raphaelitische broederschap op. Zij wilden terugkeren naar de natuur en wilde de academische praktijken afzweren. Ze namen de eerste navolgers van Rafael als voorbeeld voor hun schilderkunst.

8: Realisme

Courbet

Courbet was een van de eerste echte Realisten. Hij wilde de wereld niet mooier schilderen dan hij was en liet zich vaak inspireren door eerlijke arbeid als onderwerp van zijn schilderijen te nemen. Hier schildert hij een begrafenis. De voorstelling laat een realistisch beeld van een begrafenisstoet zien die niet meer en minder is dan wat het is. en niet mooier gemaakt is dan het is.

Manet

Manet zorgde voor een groot schandaal met dit schilderij 'Dejeuner sur L'Herbe', waarop een naakte vrouw tussen geklede mannen afgebeeld was. In de periode dat Manet dit werk maakte (1863) waren naakte vrouwen vaak onderwerp van de schilderkunst, maar zij hadden dan een mythologische betekenis. Dit keer leek de vrouw gewoon een naakte vrouw en dat was ongehoord realistisch.

9: Impressionisme

Monet

Was een van de eerste impressionisten. Zijn schilderij: impression, soleil levant werd door een van de critici genomen als uitgangspunt om deze groep schilders, die het licht en de waarneming belangrijk vonden, te benoemen: de impressionisten. Monet schilderde vaak landschappen, en legde het licht van de dag vast in reeksen werken met hetzelfde onderwerp (kathedralen, hooi, waterlelies).

Renoir

Ook Renoir was een impressionist. Renoir schilderde veel voorstellingen van het leven van alledag in Parijs. Hier heeft hij een gezelschap in het park afgebeeld. De manier van licht schilderen zoals dit door de bomen valt, is kenmerkend geworden voor zijn schilderkunst.

Degas

Degas schilderde vaak danseressen of balletvoorstellingen. Hiermee is hij beroemd geworden. Hij maakte niet alleen schilderijen, maar maakte ook beeldhouwwerken, zoals het bekende beeld van een danseres (met een echt rokje aan)

Whistler

Whistler is een schilder die schilderde omwille van de esthetiek en het schilderen zelf. Hij behoorde daarmee tot het estheticisme of de l'art pour l'art beweging. Zijn schilderijen van landschappen zijn een fijnzinnige compositie van lijnen en kleuren en laten de invloed zien van de Japanse prentkunst die in die tijd bekend werd in Europa.

10: Pointillisme

Seurat

Seurat schilderde met hele kleine verfstippen. Deze stippen in verschillende, vaak complementaire kleuren, mengen zich optisch. Dus er staan losse kleuren naast elkaar die in het oog gemengd worden. Waarneming van kleur is heel erg belangrijk in het pointillisme.

11: Post-impressionisten

Cezanne

Cezanne schilderde met hoekige penseelstreken. Hij was veel bezig met de manier waarop je vormen waarneemt. In zijn schilderijen zie je vaak stillevens en landschappen als onderwerp.

Deze berg de Monte Sainte-Victoire heeft hij talloze malen geschilderd. Zijn manier van schilderen in vlakken, vormde een inspiratiebron voor de kubisten.

Gauguin

Gauguin schilderde met heldere kleuren. Daarin is de invloed van de Japanse kunst te zien. Zijn werken hebben vaak een mystiek onderwerp. Daarnaast schilderde hij vaak de lokale bevolking: of hij nu in de provence werkte of op tahiti.

Van Gogh

Werd zowel door Gauguin geïnspireerd als door de Japanse kunst. Van Gogh maakte een enorme ontwikkeling door in zijn werk, waarin invloeden van het realisme, het impressionisme en de japanse kunst te zien zijn. Zijn werk is expressief van karakter en te herkennen aan zijn specifieke, felle penseelstreken. Van Gogh werkte veel met complementaire kleurcontrasten

12: Fauvisten

Matisse

Matisse behoorde tot een groep schilders die levendige voorstellingen schilderden in hele felle kleuren. Matisse werd geïnspireerd door de decoratieve kwaliteiten in niet-westerse schilderkunst (patronen in islamitische kunst). Zijn werk bevat altijd felle kleuren en is vaak decoratief van karakter. Matisse werd later beroemd door zijn knipsels.

13: Symbolisme

Munch

De Noorse schilder Munch schilderde een beroemd schilderij: de Schreeuw. Hij wilde daarmee zijn gevoel verbeelden dat hij had toen hij in een landschap stond en overvallen werd door een enorme angst. Munch was eigenlijk een voorloper, net zoals Van Gogh en op een bepaalde manier Matisse, van het expressionisme zoals dat in de twintigste eeuw zou ontstaan.

Redon

Redon heeft in zijn schilderij van een cycloop een fantasiebeeld geschilderd (een eenogig mythologisch wezen). In het symbolisme worden vaak fantasiefiguren geschilderd die een bepaalde symboliek verbeelden.

14: Secessionisme

Klimt

In Oostenrijk ontstond rond de eeuwwisseling een afscheidingsbeweging of vernieuwingsbeweging die het wiener secessionisme genoemd werd. De kunstenaars uit deze beweging, maakten decoratieve schilderijen, vaak met een duidelijke symboliek. Dit schilderij van de kus, symboliseert de liefde.

15: Beeldhouwkunst

Rodin

De beeldhouwer Rodin veroorzaakte een schandaal met zijn werk *l'age d'airain*: men dacht dat hij een mal gemaakt had van zijn model. Dit illustreert hoe goed Rodin in staat was de menselijke figuur levensecht weer te geven. Toch was Rodin niet alleen gericht op een waargetrouwe afbeelding: hij werkte vaak – net zoals Michelangelo dat deed in zijn latere werk met de slaven – met de materie van het marmer of het brons. Vaak zijn de figuren nog gedeeltelijk ingesloten in het marmer. De manier waarop Rodin met zijn materiaal werkt, maakt hem enigszins verwant aan de impressionisten: hij geeft vaak een duidelijke textuur aan zijn beelden waardoor het licht op een bepaalde manier reflecteert.

16: Architectuur

De architectuur in de 19de eeuw is even divers als de schilderkunst. Zo zijn er de neo-stijlen die in allerlei varianten te vinden zijn. Maar ook de technische ingenieursbouw (stalen skeletbouw) komt sterk op. Ook fantasiebouwwerken zoals de gebouwen van Gaudi zijn uit de negentiende eeuw afkomstig.

Neuschwanstein

Koning Ludwig van Beieren, was erg geïnspireerd door de muziek van Wagner. Hij liet in zijn kasteel, dat verwijst naar de Middeleeuwse kastelen, verschillende ruimtes inrichten op basis van de verhalen van de opera's van Wagner. Dit sprookjeskasteel werd later door Disney gebruikt als Het sprookjeskasteel dat vaak aan het begin van de tekenfilms vertoont wordt.

Neo-gotiek: Houses of parliament

Het Engelse parlement is gehuisvest in een neo-gotisch gebouw. Na een prijsvraag werd dit gebouw uiteindelijk gekozen. Het is inmiddels een toonaangevend beeld geworden van de britse hoofdstad.

Neo-Barok: De Opera van Garnier

In Parijs staat dit gebouw van de Opera. Inmiddels is er een nieuwe opera gebouwd, maar dit gebouw is typerend voor de grandeur die de opera uitstraalde in de negentiende eeuw. Binnen is de trap wereldberoemd geworden vanwege de luxe en grandeur die deze uitstraalt.

Ingenieursbouw: het Crystal Palace

Voor de allereerste wereldtentoonstelling wordt in Londen het Crystal Palace gebouwd. Het gebouw is ontworpen door Joseph Paxton en bestaat uit prefab stalen elementen die heel snel ter plaatse tot een gebouw omgetoverd konden worden. Ook nieuw was het gebruik van glasplaten die machinaal vervaardigd waren. Dit alles leverde een erg transparant gebouw op dat helaas later afgebrand is.

Ingenieursbouw: De Eiffeltoren

Ook de Eiffeltoren is gebouwd voor de wereldtentoonstelling van 1889. Dit gebouw werd aanvankelijk verafschuwd door veel Parijzenaren maar is inmiddels het beeldmerk van de stad Parijs geworden. De ingenieur Eiffel maakte dit bouwwerk en was daarnaast ook verantwoordelijk voor het ontwerp van het vrijheidsbeeld dat Frankrijk aan de Verenigde Staten heeft geschonken.

Gare D'Orsay

Ook het station van d'Orsay (nu museum) is ontworpen voor de wereldtentoonstelling. De bezoekers van de wereldtentoonstelling kwamen aan in dit station met de stoomtrein en konden zo de bewegende trottoirs op naar de tentoonstelling.

Het Grand Palais

Het Grand Palais was een van de tentoonstellingsgebouwen van de wereldtentoonstelling van 1900. Het is een gebouw dat met glazen koepels erg lijkt op het Crystal Palace en de glazen kas van Kew Gardens in Londen.

Fantasie-bouwwerken: Gaudi

Gaudi ontwikkelde zijn eigen manier van bouwen. Vaak gebruikte hij daarvoor een hangconstructie met knikkers of zandzakjes om de touwen te verzwaren, als je deze hangconstructie omkeert, krijg je de vorm die veel van zijn bouwwerken hebben. Zijn gebouwen zijn vaak erg arbeidsintensief geweest om te maken, omdat er nauwelijks rechte lijnen in voorkomen en alles met mallen gemaakt moet worden. In Barcelona zijn de meeste gebouwen van Gaudi te vinden: de Sagrada Familia; Park Guell en veel van de villa's: casa mila, casa Battlo, casa Vicens

12: Fotografie

Nicephore Niepce

Dit is een van de allereerste foto's die ooit gemaakt werd. Je ziet hier een uitzicht op een dorp. Niepce maakte deze foto. Fotografie was aanvankelijk een chemisch procédé dat niet iedereen zomaar kon toepassen. De ontwikkelingen gingen echter razendsnel en binnen een tiental jaren was de fotografie volkomen ingeburgerd.

Felix Nadar

Nadat de fotografie uitgevonden was door Niepce (of door Fox Talbot want hij eiste deze vinding ook op), kwamen er al snel beroemde fotografen. Nadar was zo'n beroemde fotograaf die een eigen stijl van fotograferen ontwikkelde. Hij heeft veel beroemde kunstenaars, acteurs en schrijvers gefotografeerd zoals hier: Baudelaire.

Edweard Muybridge

Muybridge ontwikkelde een manier van fotograferen, waarbij hij met meerdere camera's opeenvolgende momenten vastlegde. Dit heeft tot nieuwe inzichten geleid (bijvoorbeeld hoe een paard galoppeert) en het heeft ook de ontwikkelingen naar de film bespoedigd.

Etnografische foto's

Fotografie werd al snel gebruikt om portretten te maken. Ook landschappen werden gefotografeerd. Maar omdat reizen zo in trek was in de negentiende eeuw, kreeg de fotografie al snel een toepassing bij het reizen: zo kon je vastleggen waar je geweest was en hoe het er daar uitzag, en bovendien kon het voor wetenschappelijke doeleinden ingezet worden: om vast te leggen hoe de lokale etnische bevolking eruit zag.